TÜRK - İSLAM MEDENİYETİ
AKADEMİK ARAŞTIRMALAR DERGİSİ

Yılda iki kez yayımlanan uluslar arası hakemli bir dergidir.

Editor / Editor in Chief
Prof. Dr. Mehmet AYDIN

Editör Yardımcıları / Associaties Editor
Doç. Dr. Dicle AYDIN
Yrd. Doç. Dr. Ahmet ARAS

Yıl / Years : 8 Sayı / Number : 16
KONYA – 2013 – YAZ

BEYLİKLER ve OSMANLI DÖNEMİNDE SEYDİŞEHİR'DE TASAVVUF [*]

Ayşe DEĞERLİ[**] - Prof. Dr. Yusuf KÜÇÜKDAĞ[***]

Öz

Türkler Müslüman olduktan bir süre sonra Orta Asya'da temelleri atılan tarikatlar, XII. yüzyıldan itibaren Anadolu'da da yayılmaya başlamış ve farklı tarikatlara bağlı pek çok tekke ve zaviye inşa edilmiştir. Eşrefoğulları Beyliği döneminden yani XIV. yüzyılın başından itibaren önemli bir Türk-İslam yerleşim bölgesi olan Seydişehir'de değişik tarikatler kurulmuş; bunlar için kaza merkezi ve bağlı köylerde toplam 38 tekke ve zaviye inşa edilmiştir. Bunlar Yesevilik, Ahilik, Babailik ve Nakşbendilik gibi tarikatlerle bağlantılı tasavvuf yapılarıdır. Bu tebliğde önce Seydişehir ve çevresinde yaygın olan tarikatler; arkasından tekke ve zaviyeler incelenecektir.

Anahtar kelimeler: Seydişehir, tasavvuf, tarikat, tekke ve zaviye.

Sufism in Seydişehir of the Period of Principalities and Ottomans

Abstract

When Turks had become Muslim, Sects in which foundations were laid in Central Asia, as from XII. century this was seperated and many *tekkes* (dervish lodges)- *zaviyes* (cell of recluse) were built by the different Sects. Even in the period of Eşrefoğlu Sultanate, in Seydişehir which was one of the important Turks-Muslim settling area, different sects were built and for them in city-center and villages thirty-eight *tekkes* and *zaviyes* were built. These buildings were mystic structures which were related to Sects such as Yasawiya, Akhiyya and Naqshbandi. In this paper, before it will be discussed sects that are common in and around Seydişehir; later *tekkes* and *zaviyes*.

Keywords: Seydişehir, sufism, religious order, dervish lodges- cell of recluse.

---

[*] Bu çalışma, İtalya-Milano'da 17-21 Eylül 2012 tarihleri arasında düzenlenen "VI. Uluslararası Türk Kültürü, Sanatı ve Kültürel Mirası Sempozyumu"nda, "Osmanlı Döneminde Seydişehir ve Çevresinde Tasavvufî Hayat, Tekke ve Zaviyeler" başlığı ile sunulmuş olan tebliğin makaleye dönüştürülmüş şeklidir.

[**] Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Araştırma Görevlisi.

[***] Necmettin Erbakan Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

Giriş

Anadolu'ya özellikle XIII. yüzyıl başlarından itibaren vuku bulan göçlerde değişik tasavvuf mekteplerine bağlı Sünni veya Batıni derviş grupları gelmişlerdi. Bunlar fethedilen topraklarda yerleşiyor ve müritleriyle beraber zaviyeler açıyorlardı. Anadolu'da kurulan bir tekke, eğer şehirde ise, masraflarını karşılamak üzere belli bir miktarda arsa ve emlakin geliri vakfedilmekte veya devlet hazinesinden tahsisat ayrılmaktaydı. Köylerde ve yol üzerinde olan zaviyelerde ise durum daha başka idi. Buralarda kurulanlar tıpkı Orta Çağ manastırlarındaki gibi masraflarını kendi üretim güçleriyle karşılıyorlardı. Bu zaviyelerin etrafında tarlalar, bahçeler, bağlar ve değirmenler meydana geliyor; hayvan sürüleri besleniyordu. Dervişler hem kendilerinin, hem de gelip geçen yolcuların ihtiyaçlarını bizzat kendi emekleriyle karşılıyorlardı[1].

Zaviyelerde kalma süresi ve ağırlama şekli vâkıfın koyduğu şartlar çerçevesinde düzenlenirdi. İbn Battûta'ya bakılırsa, gezgin bir derviş veya bir yolcu misafir olduğu zaviyede üç günden fazla kalmamak şartıyla ücretsiz yer içer, hatta hayvanının ihtiyacını temin ederdi. Bazen zaviyenin şeyhi vakfın mali durumuna göre fakir bir yolcuya elbise ve para yardımında bulunurdu. Zaviyeye bir yolcu geldiği zaman ilgili görevli tarafından karşılanıp kim olduğu, nerden gelip nereye gittiği hakkında bilgi alınıp içeri buyur edilirdi. Eşya ve hayvanları yerleştirildikten sonra hamama sokularak temizlik yapması sağlanırdı. Arkasından yiyecek içecek ikram edilirdi. Akşam namazından sonra tarikatın kuralları çerçevesinde ayin yapılırdı. Bazen gece yarısı zikir ve diğer nafile ibadetlere kalkılır; bu, her gün böyle sürüp giderdi[2]. Şüphesiz bu ağırlama işi yolcunun statüsüne ve sosyal konumuna göre değişmekte idi[3].

A- Seydişehir Kazasında Tasavvufi Hayat

Seydişehir, Anadolu'da tarikatların merkezi durumunda olan Konya'ya yakın bulunduğu için değişik tasavvuf kolları burada da yayılmış; bu çerçevede kaza merkezi başta olmak üzere bu idari birime bağlı köylerde birçok tekke ve zaviye açılmıştır. Aşağıda Seydişehir kazasında tasavvufi hayat üzerinde durulduktan sonra tekke ve zaviyeler ayrı başlıklar altında incelenecektir. Amaç, günümüzde bile Anadolu'da Türk-İslam kültürünün merkezlerinden biri konumundaki Seydişehir ve çevresinde tarikatlar kanalıyla meydana gelen kültürel oluşumun tarihî temellerini ana hatlarıyla ortaya koymaktır.

1) Yesevilik

Orta Asya'da çok geniş bir bölgeyi etkisi altına alan ve varlığını

---

[1] Ö. Lütfi BARKAN, "İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler", *Vakıflar Dergisi*, S. 2 (1942), s. 279-304.
[2] İbn-i Battûta, *Rıhlet-i İbn-i Battûta*, I, Beyrut, 1981, s. 231, 248, 252.
[3] Ahmet Yaşar OCAK, "Zaviyeler", *Vakıflar Dergisi*, S. 12 (1978), s. 266.

Anadolu'da da devam ettiren Yesevilik, Hoca Ahmet Yesevi (ö. 1166)'nin fikirleri etrafında oluşmuştur. Şeyh Yusuf Hemedani halifelerinden olan Ahmed Yesevi, Hâcegân silsilesine mensuptur[4].

Yesevilik, XII. yüzyılın ikinci yarısından itibaren Ahmed Yesevi'nin Türkistanlı halifeleri aracılığıyla Anadolu'ya yayılmış bir tarikattır. Seydişehir bölgesi, Yeseviliğin Anadolu'da etkili olduğu yerlerdendir. Bu tasavvuf yolunun Seydişehir ve çevresinde ilk temsilcisi Seyyid Harun Veli'dir. Seyyid Harun, Şeyh Abdülkerim tarafından 1554'te yazılmış olan *Makâlât-ı Seyyid Hârûn*'a[5] göre, baba tarafından Musa Kâzım, anne tarafından ise Veysel Karani soyundandır. Horasan'da beylik yaparken, bu görevi terk ederek Yesevilik öğretisinin merkezi olan Horasan'dan kırk kişilik maiyeti ile birlikte Seydişehir bölgesine yerleşmek üzere Anadolu'ya gelmiştir.

Başta Seydişehir kent merkezindeki Seyyid Harun Veli Manzumesi olmak üzere bu dergâha bağlı olarak köylerde 17 ayrı tekke ve zaviye mevcut olduğu tespit edilmiştir. Bu durum, Seydişehir merkez olmak üzere çevresinde Yeseviliğin hakim tarikat olduğunu göstermektedir.

2) Ahilik

Ehlifütüvvetin geçmişi, İslamiyet'in ilk dönemlerine kadar götürülmektedir[6]. Bununla birlikte Claude Cahen, fityanın Abbasiler devrinde Fütüvvet teşkilatına bağlandığını, bir esnaf örgütü sıfatıyla ortaya çıkmasının ise, Anadolu ve İran sahasında XIV. yüzyıldan sonra olduğunu yazmaktadır[7]. Oysa daha XIII. yüzyıl ortalarında, Anadolu Selçukluları'nda bunların esnaf teşkilatı müntesipleri olarak algılandığı, devrin eserlerinden anlaşılmaktadır[8]. XII. yüzyıl sonlarında bir başkana bağlı olarak hareket eden fityanlar, daha sonra Ahi liderlerinin emrine girmişlerdir. Bundan sonra fityanlar, Ahilerin yanında devlet protokolünde yer almaya başlamışlardır[9].

Ahilik, başkent olduğu için XII. yüzyıl sonlarında ilk Konya'da örgütlendi. Konya'ya yakın kentlerde de Ahiliğin XIII. yüzyılda kurulduğu görülmektedir. Nitekim daha Türkiye Selçukluları döneminde Ereğli ve Beyşehir'de Ahiliğin etkin olduğu belgelerden anlaşılmaktadır[10].

---

[4] Ahmed Yesevi, XI. yüzyılın ikinci yarısında Batı Türkistan'ın Sayram kasabasında doğmuştur. Yedi yaşında babasını kaybettikten sonra Yesi şehrine gelerek oraya yerleşmiştir. Daha sonra Buhara'ya giderek burada Şeyh Yusuf Hemedani (1049-1140)'ye intisap etmiş ve onun üçüncü halifesi olmuş; 1160'da şeyhlik postuna oturmuştur. Geniş bilgi için bk. M. Fuad Köprülü, "Ahmed Yesevi", *İslâm Ansiklopedisi,* I., Eskişehir 2001, s. 210-212.

[5] Abdülkerim bin Şeyh Musa, *Makâlât-ı Seyyid Hârûn*, (haz. Cemâl Kurnaz), Ankara 1991.

[6] Mevlâna Celâleddin, *Mecâlis-i Sab'a (Yedi Meclis)*, (terc. Abdûlbâki Gölpınarlı), Konya 1965, s. 89.

[7] Claude Cahen, *İslamiyet*, (terc. Esat Nermi Erendor), Ankara 1990, s. 147.

[8] Sultan Veled, *İbtidâ-nâme*, (terc. Abdûlbâki Gölpınarlı), Ankara 1976, s. 372.

[9] İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-Alâ'iyye,* (yay. Adnan Erzi), Ankara 1956, s. 32, 230, 585.

[10] Yusuf Küçükdağ, "Konya'da Ahi Evran Zaviyesi ve 1097H/1687M Tarihli Vakfiyesi", *Türk Tasavvuf Araştırmaları,* Konya 2005, s. 44.

Seydişehir'de ise Ahilik XIII. yüzyılda kurulmuş olmalıdır. Ancak izlerine şimdilik Osmanlı dönemi belgelerinde rastlanmaktadır. Bu çerçevede Çalmanda köyündeki Ahi Segit/Ahi İskender Zaviyesi Osmanlı döneminde Ahiliğin Seydişehir'de varlığını devam ettirdiğine işaret etmektedir.

3) Babailik

Anadolu'da XIII. yüzyılda doğan tarikatlardan biri de Babailik olup Türkiye Selçukluları devrinde Orta ve Güneydoğu Anadolu'da Baba İlyas'a bağlı Türkmenlerin isyanı dolayısıyla ortaya çıkan tasavvufî bir harekettir[11].

Baba İlyas'ın Anadolu'da birçok halifesi bulunuyordu. Bu halifelerinden biri de Nure Sofu'dur[12]. O, şeyhinden aldığı tasavvufî fikirleri ile Selçuklu Sultanı Alaeddin Keykubat'ı (616–634/1219–1237) cezbetmek için cesaretlendirildi. 1231 yılında Baba İlyas'ı Nure Sofu'nun ziyaret ettiği, Babai Tarikatı'nın yayılması için çaba göstererek Kırşehir'in Maliya ovasında Selçuklulara karşı Babailer tarafında yer aldığı ve Nure Sofu'nun oğlu Karaman'ın tarikatın şeyhlerinden biri olduğu bilinmektedir. Kesin olmamakla birlikte, Nure Sofu 1255 yıllarında vefat etmiştir[13]. Soyundan gelen Karamanoğulları, ilk fırsatta Selçuklu Devleti'nin mirasını devraldı ve onun siyasetini kabul etti.

Nure Sofu'nun Karamanoğulları Devleti üzerindeki etkisi araştırmacılar tarafından ortaya konmuştur. Babailiği benimsemiş bir mutasavvıf olarak nedense onun Konya ve çevresindeki etkileri hep göz ardı edilmiştir. Oysa Karamanoğulları'nın hakimiyeti altında bulunan yerlerde onun adına açılmış tekke ve zaviyeler mevcuttur. Nitekim Seydişehir'in Karahisar köyündeki Nure Sofu Veled-i Hacı İbrahim Zaviyesi bunlardan biri idi. Bu durum, Seydişehir ve çevresinde Babailiğin pek aktif olmamakla birlikte Osmanlı döneminde de sürdürüldüğüne işaret kabul edilebilir.

4) Şeyh Didiği Tarikatı

Ilgın dolaylarına XII. yüzyılın ikinci yarısında yerleşen Didiği Sultan, menakıpnamesindeki anlatılanlar ile belgelerde verilen bilgilere bakılırsa tarikat kurucu bir şeyh idi. Onun Anadolu'ya gelmeden önce Hacı İbrahim Sultan'dan tasavvuf dersleri aldığına menakıbnamede işaret edilmektedir[14].

---

[11] Ahmet Yaşar OCAK, "Babaîlik", *TDV İslâm Ansiklopedisi,* IV., İstanbul 1991, s. 373.

[12] Ahmed b. Sinanüddin Yusuf el-Karamanî, *Ahbaru'd-Duvel ve Asaru'l-Üvel*, Süleymaniye Kütüphanesi, no: 1099, s. 293. Ayrıca bk. Şikârî, *Karaman*oğulları *Tarihi,* (haz. M. Mes'ud Koman), s. 42/7. Bu eser, Karaman Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğünce *Karaman Tarihi ve Kültürü,* II'nin içinde yayınlanmıştır.

[13] Şihâbeddin TEKİNDAĞ, "Karamanlılar", *İslâm Ansiklopedisi,* VI., İstanbul 1977, s. 316-318.

[14] ANONİM, *Didiği Sultan Menâkıbnâmesi,* (haz. Safa Odabaşı, "Didiği Sultan Menâkıbnâmesi'nin Konyalı Seyyid Mustafa Rüşdi Tarafından Yapılan Manzum Tercümesi", *Yeni İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi, Konya, I*, Özel Sayı (1998), (Kısaltma: *Didiği Menâkıbnamesi*), s. 368, 376.

Şeyh Didiği'nin Anadolu'ya geldiğinde 350 dervişi bulunuyordu. Bunları Anadolu'nun değişik yerlerine göndermiş, adına zaviye açmalarını istemiştir[15]. Müritlerinin çoğunlukta olduğu Beyşehir tarafında onun halifesi Yatağan Mürsel'in de zaviye açtığı bilinmektedir[16].

Karamanoğulları[17] ile Osmanlı dönemlerinde de onun *"evliya zümresinden"* olduğuna inanılırdı[18]. Şeyh Didiği'nin tarikat zinciri Hz. Muhammed'e kadar uzanıyordu. Ancak ORAL'ın gördüğünü söylediği şecereyi tespit etmek mümkün olmadığından silsilesinin dört halifeden hangisine dayandığını söylemek mümkün olmamaktadır. Muhtemelen akrabası Hacı Bektaş-ı Veli gibi Şeyh Didiği'nin silsilesi de Hz. Ali'ye kadar gidiyordu. Bağımsız tarikatların belirlenmiş adap ve erkânının da olması gerekirdi. Şeyh Didiği Tarikatı'nın adabıyla ilgili bilgilerin 1017/1608 tarihli Postnişin Şeceresi'nde bulunduğu bilinmektedir[19].

Didiği Sultan, hem kendi hem Seyyid Harun'un menakıpnamesinde keramet izhar eden bir veli olarak gösterilmiştir. Nitekim menakıpnameye göre o, ayıya binip yolculuk etmiş, Seyyid Harun'u ziyaret için Seydişehir'e yönelmiş, bunu duyan Seyyid Harun da bir taşa *"deve ol"* demiş, taş canlanıp bir deveye dönüşmüş ve yolda karşılaşmışlardır. Buluştukları noktada Seyyid Harun deveden inmiş, deve tekrar taşa dönüşmüş ve orada kalmıştır[20]. Devetaşının yeri Seydişehir'de Eski Mezbaha'nın karşısı idi. Etibank Alüminyum Tesisleri kurulmaya başlanınca bu mezbaha ve taş yerinden kaldırılmıştır.

Tüm bu bilgiler, Didiği Sultan'ın Seydişehir ve dolaylarında kendi adı ile anılan tarikatı yaydığını ve onun için zaviyeler açıldığını göstermektedir. Fatih dönemi tahrir kayıtlarında (1476) Şeyh Ahmed/Devetaşı Zaviyesi adıyla anılan Şeyh Didiği Tarikatı'na ait bir yapı mevcuttur. Şeyh Didiği Tarikatı bağlamında bu yapı da aşağıda ele alınacaktır.

5) Nakşibendilik

Horasan menşeli Sünni tarikatlardan biri de Nakşibendilik'tir. Kurucusu Bahaü'd-Dîn Nakşbend (ö. 1389)'den dolayı bu adla şöhret bulmuştur.

Fatih Sultan Mehmed (1444-1446, 1451-1481)'in ilim, edebiyat ve sanata değer vermesi, İslam âlemindeki büyük âlim ve mutasavvıfların İstanbul'da toplanmalarına neden olmuştu. Bu müsait ortamı değerlendirmek isteyen Horasan Nakşileri de onun hükümdarlığı sırasında İstanbul'a gelip tekkeler

---

[15] *Didiği Menâkıbnamesi*, s. 383.

[16] *Didiği Menâkıbnamesi,* s. 370-375. M. Zeki ORAL bu zaviyenin vakfiyesini yayınlamıştır. Bk. "Yatağan Mürsel Vakfiyesi", *Belleten*, XVIII/71 (1954), s. 337-345.

[17] *Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter, (*Kısaltma: *VAD.),* no. 2176, s. 141.

[18] *VAD*., no. 2176, s. 145; *Konya Şer'iye Sicili, (*Kısaltma: *KŞS)*, no. 99, s. 233.

[19] M. Zeki ORAL, "Turgut Oğulları, Eserleri-Vakfiyeleri", *Vakıflar Dergisi,* S. 3 (1956), s. 47.

[20] Abdülkerim bin Şeyh Musa, *Makalât-ı Seyyid Hârûn*, (Tenkitli Basım), (haz. Cemal Kurnaz), Ankara 1991, s. 53-55.

kurmaya başlamışlardır. Nakşiliğin Osmanlı topraklarında geniş çapta yayılması, esas II. Bayezid (1481-1512) zamanında olmuştur. Nakşbendi şeyhlerinden Abdullah İlâhî-yi Simavî (ö. 1491)'nin bunda rolü büyük olmuştur[21].

Şah İsmail (1501-1524)'in Anadolu'da başlattığı Osmanlı karşıtı Safevi Tarikatı'nın faaliyetlerine karşı devlet Nakşbendiliği desteklemiş. Anadolu ve Rumeli'de tekkeler kurmalarına yardım etmiştir. Osmanlı Devleti'nin bunları desteklemesinin diğer bir nedeni, Nakşibendiler'in çoğunlukla ulema kökenli olmasıdır[22]. Böylece XVI. yüzyıl başlarından itibaren marjinal sofiliğin yerine ilmî olanı kaim kılınmaya çalışılmıştır.

Nakşibendiliğin Konya çevresinde teşkilatlanmaya başlaması, XVI. yüzyıl başlarına rastlamaktadır[23]. Bununla birlikte Konya şehrinde fazla etkili olmadıkları anlaşılmaktadır. Konya'da XVIII. yüzyılda Nakşi şehylerinin ikamet ettiği belgelerde geçmekle birlikte[24] tekkeler kurarak örgütlenmeleri XIX. yüzyıldan sonradır[25]. II. Mahmud (1808-1839)'un Yeniçeri Ocağı ile birlikte Bektaşiliği ilga ederek tekkelerini Nakşibendiler'e vermesinden sonra Nakşilik, devlet nezdinde daha çok itibarlı hale gelmiş[26], devletin bu politikası Konya'da da etkisini göstermiş; kısa sürede birçok Nakşibendi Tekkesi kurulmuştur[27].

Benzer yapılanmaya Seydişehir ve çevresinde de gidildiği belgelerden anlaşılmaktadır. Hâlen Çavuş köyünde türbesi bulunan Memiş Efendi (ö. 1852), Seydişehir kent merkezinde medfun olan Şeyh Abdullah Efendi (ö. 1902) ve Alaylar Mahallesi'ndeki Akyol Mezarlığı'nın kuzeydoğusunda türbesi bulunan Şeyh Mehmed Emin Efendi (ö. 1854) Seydişehir'de Nakşibendi Tarikatı'nın XIX. yüzyılda temsilcilerindendir.

Çeşitli meselelere dair arşiv kayıtlarında adına rastlanan Şeyh Abdullah Efendi'nin, bir tarikat şeyhi olduğu belgelerde ifade edilmiştir[28]. Bozkır'ın Karacahisar köyünde 1222/1807 yılında doğan Şeyh Abdullah Efendi, küçük yaşlarda anne ve babasını kaybetmiş, Hocaköyü'ndeki Müderris Memiş Efendi'nin medresesine giderek himayesine girmiştir.

---

21 Bk. Yusuf KÜÇÜKDAĞ, "Mevlânâ Dergâhı ve Türbe Hamamı'na Dair İki Mevlevî Vakfiyesi", *Türk Tasavvuf Araştırmaları,* Konya, 2005, s. 73-75.

22 Kasım KUFRALI, "Molla İlâhî ve Kendisinden Sonraki Nakşbendîye Muhiti", *Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, III./1-2 (Kasım 1948), s. 143-145.

23 İrfan GÜNDÜZ, *Osmanlılarda Devlet-Tekke Münasebetleri*, İstanbul 1984, s. 58.

24 *VAD*. no. 484, s. 288-289; *KŞS*. no. 49, s. 216.

25 Konya'da Nakşibendi zaviyeleriyle ilgili vakıf kayıtları XIX. yüzyılda başlamaktadır. Bk. M. Akif ERDOĞRU, "Karaman Vilâyeti Zâviyeleri", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, IX (1994), s. 95.

26 GÜNDÜZ, *aynı eser*, s. 68-69.

27 Yusuf KÜÇÜKDAĞ, "Osmanlı Döneminde Konya'nın Tasavvufî Hayatına Kısa Bir Bakış", *Türk Tasavvuf Araştırmaları,* Konya, 2005, s. 355-380.

28 *BOA, MVL*, Dosya: 683, Gömlek: 15; *DH. MKT*., Dosya: 437, Gömlek: 49.

Memiş Efendi, Nakşibendi Tarikatı şeyhi olarak Abdullah Efendi'ye terbiye vermişti. Tahsilini tamamladıktan sonra Abdullah Efendi 1833-1869 yılları arasında Seydişehir'de müderrislik yapmış; 1869'dan öldüğü tarih olan 1902'ye kadar ise Seyyid Harun Camii'nde Nakşibendi Tarikatı icablarını müritleriyle birlikte icra etmişti. Her sene üç aylarda Osmanlı ülkesinin hemen her yanından gelen Nakşi müritleri Şeyh Abdullah Efendi ile görüşürlerdi. Şeyh Abdullah Efendi 29 Mart 1902'de vefat etmiş, Sultan II. Abdulhamid (1876-1909)'in emri ile kabri üzerine türbe yapılmıştır[29].

Seydişehir'de bir de Akyol Mezarlığı'nın kuzeydoğusunda Şeyh Mehmed Emin Efendi adına inşa edilmiş bir türbe vardır[30]. Bu zatın da Nakşibendi şeyhlerinden olduğu 1271/1854 tarihli kitabeden anlaşılmaktadır.

Yukarıdaki kısa bilgiler, Seydişehir'de Nakşibendiliğin XIX. yüzyılda şöhret bulduğunu; Osmanlı padişahlarının desteğini aldığını göstermektedir.

B- Seydişehir'deki Tekke ve Zaviyeler

Cumhuriyet'ten önce tarikatların örgütlendikleri yerler, tekke ve zaviyelerdi. Tekke, Farsça "*dayanma, dayanacak yer*" anlamına gelen "*tekye*" kelimesinden bozma olup, tarikat mensuplarının oturup kalkmalarına, âyinlerini icra etmelerine mahsus yerler demekti. Şehir ve kasaba merkezlerinde kurulurlar; hangi tarikata ait ise ona bağlı dervişleri buralarda sürekli kalırlardı. Tekkenin küçüğüne ise zaviye adı verilirdi. Çoğunlukla şehir ve kasabaların dışında ve köylerde kurulan zaviye, hücre, küçük oda demektir[31]. Çoğu hanların bulunmadığı ikinci derecede önemi haiz yollar üzerinde kurulduklarından yolcular, buralarda birkaç gün barındırılırlardı.

Arşiv kaynakları doğrultusunda Seydişehir kent merkezinde yedi tasavvuf yapısı tespit edilmiştir. İçlerinde en ünlüsü şüphesiz Seyyid Harun Manzumesi idi. Seydişehir çevresinde buraya bağlı olarak kurulmuş 17 ayrı tekke ve zaviye mevcuttu. Bunlar dışında kent merkezinde altı; Seydişehir'e bağlı Akçalar, Akkilise, Boyalı, Bükarmud, Çalmanda, Dereköy, Gökhüyük, Gökçehüyük, İncesu, Karahisar, Kürtköy, Kuran, Orta ve Baş Karaviran, Taraşcı, Ulukilise ve Yağlıhüyük köylerinde de 14 tekke ve zaviye mevcuttu.

---

[29] Abdurrahman AYAZ, *Makalât-ı Seyyid Harun Velî ve Müderris Eş' Şeyh Hacı Abdullah Dehlevî,* Seydişehir, 1977, s. 79-98. Türbe, Seyyid Harun Hamamı'nın kuzeybatısındadır. Dikdörtgen planlı olup eski şekli bozulmaksızın 1955'te temelden onarılmıştır.

[30] Türbe moloz taştan yapılmış olup, 4.35x4.35 m ölçüsünde kare planlıdır. Sandukasının başucundaki mermer kitabede şöyle yazmaktadır: "*Hû/ el-merhûm el mağfur tarîkat-i 'aliyye-i Nakşbendî ve sâdâtdan olup terk-i ma'sevâ ile mürşid-i meşâyih-i 'âlîden el-Hâc Abdullah Kuddüs Efendi Medresesinde ve rütbesinde iken cezbe-i Rahmanî ile irtihâl eden Şeyh Mehemmed Emin Efendi/ Ruhûna Fâtiha. Sene 1271*".

[31] Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,* III., İstanbul 2004, s. 445, 648.

Seydişehir'deki tekke ve zaviyeler, Seyyid Harun Veli Manzumesi, kent merkezindeki diğer tekke ve zaviyeler, Seyyid Harun Dergâhı'na bağlı tekke ve zaviyeler ve köylerdeki diğer tekke ve zaviyeler olmak üzere dört ana başlık altında incelenecektir.

I- Seyyid Harun Manzumesi

1) Seyyid Harun Manzumesi'nin inşası

Seyyid Harun Tekkesi'nde, daha Seyyid Harun'un sağlığından itibaren yapılmış değişik yapılar mevcuttur. Bundan sonra da ilaveler yapılmıştır. Aynı anda bir bütün olarak ortaya çıkmadığı için bunlar Seyyid Harun Manzumesi başlığı altında incelenecektir.

Seyyid Harun Manzumesi, yapının çekirdeği konumundaki değişik zamanlarda yapılmış cami, medrese ve türbelerden oluşmakta idi.

Seyyid Harun Camii: İnşa tarihine dair elde kesin bir belge yoktur. *Menakıpname*'den öğrenildiğine göre bizzat Seyyid Harun tarafından yaptırılmıştır. Seyyid Harun, Seydişehir'i Eşrefoğlu Mübarüziddin Mehmed Bey zamanında (1302-1320) kurduğuna ve caminin bitişiğindeki türbenin kitabesinde de Seyyid Harun'un ölüm tarihi 1320 olarak verildiğine göre, cami de 1302-1320 yılları arasında yapılmış olmalıdır[32].

Seyyid Harun/Haruniye Medresesi: *Menâkıpnâme*'ye göre Seyyid Harun tarafından kurulmuştur. Günümüzde medreseden eser kalmamıştır. Osmanlı döneminde oldukça faal bir medrese idi. Buraya 4 Zilkade 1331/1 Ağustos 1919'a kadar devam eden düzenli müderris atamaları bulunmaktadır[33].

Seyyid Harun Türbesi: Seyyid Harun Camii'nin kuzey duvarına bitişik olarak giriş kapısının solunda iki, sağında ise bir kümbet vardır. Caminin kuzey duvarındaki üç kümbetten sağ taraftaki kümbet, kitabesinden açık olarak anlaşıldığına göre, caminin de banisi olan Seyyid Harun'a aittir. Gerek Seyyid Harun Türbesi, gerek diğer iki türbe ve içindeki mezarlar ÖNDER ve ÜNAL başta olmak üzere diğer bazı araştırmacılarca daha önceden ele alınmıştır. Bu sebeple aşağıda bu yapılar incelenirken her birinde dipnot verme yönüne gidilmeyip burada sayfa aralığı verilecektir[34]. Buraya değişik tarihlerde türbedar atamalarının yapıldığı görülmektedir[35].

---

[32] Mehmet ÖNDER, "Seydişehir'de Seyyid Harun Külliyesi, Vakıfları ve Bânisi", *Vakıflar Dergisi,* S. 20 (1988), s. 13.

[33] *VAD,* no. 544, vr. 13b; no. 548, vr 59b; no. 1090, vr. 82b; no. 2180, s. 399; *BOA, C. EV.,* Dosya no. 485, Gömlek no. 24550.

[34] Mehmet ÖNDER, *Seydişehir Tarihi,* Seydişehir, 1986, s. 108; R. Hüseyin ÜNAL, "Seyid Harun Camii ve Önündeki Üç Kümbet (Seydişehir-Konya)", *Sanat Tarihi Yıllığı*, VI., (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Enstitüsü), İstanbul 1976, s. 49-50; Mehmet BAYRAKDAR, "Seyyid Hârûn Veli ve Türbesi", *Uluslar arası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi Bildirileri (23-27 Eylül 2002 Mersin)*, Ankara 2004, s. 284.

[35] *VAD,* no. 544, vr. 13b; no. 1088, vr. 59b; no. 1119, vr. 50a; no. 2179, s. 183.

Halife Sultan Türbesi: Caminin kuzey cephesi önünde sıralanan kümbetlerden ikincisi, caminin kuzeydoğu köşesine bitişik olup Halife Sultan Türbesi'dir. Kitabesinde inşa tarihi olarak 10 şevval 768/9 Haziran 1367 yazmaktadır[36]. Seyyid Harun'dan sonra şeyhlik yapanlardan biri olmalıdır.

Sultan Hatun Türbesi: Caminin kuzeyinde bulunmakta olup içinde beş mezar vardır. Üçü büyük, ikisi küçük olan sandukalar kendi içinde kronolojik olarak sıralanıp aşağıda verilecektir:

Sultan Hatun bint Emirşah Bey ibn Turgut Bey Mezarı: Sultan Hatun Türbesi'ndeki mezarlardan en güneyde kalanı Emirşah Bey'in kızı Sultan Hatun'a ait olup 8 Şaban 825/28 Temmuz 1422 tarihlidir[37]. Bu yapı hakkında başkaca herhangi bir belgeye şimdilik rastlanamamıştır.

Rüstem Bey Mezarı: Sultan Hatun mezarı ile birlikte Sultan Hatun Türbesi'nde bir de Rüstem Bey'e ait mezar bulunmaktadır. Sanduka şekilli mezarlardan soldan birincisi Rüstem Bey bin Halil Bey'e ait olandır. Safer 843/Temmuz-Ağustos 1439 tarihlidir.

Rüstem Bey oğlu Ali Bey Mezarı: Aynı türbede ikinci büyük sanduka şekilli mezar Rüstem Bey-oğlu Ali Bey'indir. Rebiyülevvel 843/Eylül-Ekim 1439 tarihlidir.

Rüstem Bey kızı Dürrühant Hatun Mezarı: Adı geçen türbedeki bir diğer sanduka tipi küçük mezarlardan ilki Rüstem Bey kızı Dürrühant Hatun'a aittir ve Muharrem 832/Ekim-Kasım 1428 tarihlidir.

Mustafa oğlu Yusuf Mezarı: Sanduka tipi küçük mezarlardan ikincisi üzerinde rakamla 999/1590-91 tarihi ve Yusuf bin Mustafa adı okunmaktadır. Bunun kime ait olduğu bilinmemektedir. Türbedeki diğer mezarlar Turgutoğullarından gelenlerindir. Muhtemelen bu da Turgutoğullarından birine aittir.

İmaret: Seyyid Harun Veli Manzumesi'nde bir de imaret mevcut idi. Fatih dönemi tahririnde kaydedildiğine bakılırsa XV. yüzyılın ilk yarısında imaret bölümü mevcut idi[38]. Buradan misafirlere, komşulara, bölgeden gelip geçenlere, fakirlere, âlimlere, öğrencilere ve seyitlere sabah ve akşam yemek pişirilip verildiği belgelerden anlaşılmaktadır[39].

2) Seyyid Harun Manzumesi'nin vakıfları

Seyyid Harun Manzumesi'ne dair vakıfların kuruluş tarihi net olarak tespit edilememektedir. *Makâlât-ı Seyyid Hârûn Velî*'de, Eşrefoğlu Mübarüziddin

---

[36] ÜNAL, *aynı makale*, s. 53-54.
[37] ÖNDER, *aynı eser*, s. 111-116; ÜNAL, *aynı makale*, s. 58.
[38] *Fatih Devrinde Karaman Eyâleti Vakıfları Fihristi,* (haz. Ferdiun Nâfiz Uzluk), (Kısaltma: *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları)*, Ankara 1958, s. 34.
[39] *VAD,* no. 2179, s. 194; no. 2180, s. 505.

Mehmed Bey'in Seyyid Harun'un yaptırdığı cami, medrese ve zaviyeye Beyşehir'deki köşkünü ve has bahçesini vakfettiği yazılıdır. Ayrıca Seyyid Harun'un da manzumeye tahsis ettiği vakıfları bulunmaktadır. Ancak günümüze dek ne Eşrefoğlu Mehmed Bey, ne de Seyyid Harun vakfiyesinin sureti bulunabilmiştir. Ancak Bey'le olan münasebetlerinden, Beyşehir Eşrefoğlu Külliyesi vakfından kısa bir süre sonra kurulmuş olabileceği düşünülmektedir.

Seyyid Harun'un kale, mescit, medrese, hamam, zaviye ve evler inşa ettikten sonra buralara birtakım yerleri ve gelirleri vakfettiği *Makalat*'ta yazmaktadır. Seyyid Harun 1320'de vefat ettiğine göre, vakfın kuruluşu bu tarihten öncelerde olmalıdır. Bundan sonra tekkeye gelir sağlamak için han, kapan, bezzazistan, debbağhane, boyahane, ekmek fırını ve kasap dükkânlarının yapıldığı anlaşılmaktadır[40].

Belgelerde Seyyid Harun ve Eşrefoğlu Mübarüziddin Mehmed Bey dışında da manzumeye dair vakıfların isimleri bulunmaktadır. Nitekim 1476[41] ve 1483[42] tarihli belgelerden Karamanoğlu II. İbrahim Bey'in azatlı kölesi Bahadır Ağa tarafından Yeniceköy'deki bir çiftliğin; 1518 tarihli belgeden Karamanoğlu II. İbrahim Bey (1423-1464) tarafından Ulukilise köyündeki arazilerin[43]; 1583 tarihli belgeden Eşrefoğlu Mehmed Bey bin Süleyman Bey tarafından Beyşehir'de bazı tarlalar ve Seydişehir'de bazı bağların[44] vakfedildiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bölge idarecilerinin ve nüfuzlu kimselerin Seyyid Harun Vakfı'na maddi anlamda destek çıktığı söylenebilir.

Seyyid Harun Veli Manzumesi vakfına gelir arşiv belgelerindeki bilgilere göre iki ana kaynaktan sağlanmaktaydı. Bunlardan birincisi şehir merkezindeki işletmelerden, diğeri ise tarım alanlarından elde ediliyordu. Seydişehir merkezindeki işletmeler; hamam, fırın, han, kapan, bezzâzistan, su değirmeni, evler ile debbağhane ve boyahaneler; tarım alanları ise Seydişehir ve bağlı köylerde bulunan çiftlik, harım ve tarlalardı.

Manzumenin XV. ve XVI. yüzyıl vakıf gelirlerini, 1476[45], 1483[46], 1500[47], 1518[48], 1530[49], 1583[50] ve 1584[51] tarihli evkaf defterlerindeki bilgiler ışığında

---

[40] M. Akif ERDOĞRU, "Seydişehir-Seydi Harun Külliyesi Vakıfları Üzerine Bir Araştırma", *Tarih İncelemeleri Dergisi,* VII., (Kısaltma: *Seyyid Harun Külliyesi Vakıfları),* (1992), s. 83.

[41] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları*, s. 34.

[42] *Taksim Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet Yazmaları*, no: 0-116/1, (Kısaltma: *Murad Çelebi Defteri),* vr. 59a. (1483 tarihli bu evkaf defteri Fahri COŞKUN tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak; M. Akif ERDOĞRU tarafından da latinize edilip dört ayrı sayıda yayınlanmıştır: F. COŞKUN, "888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri", (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk İktisat Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamaış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1996; M. Akif ERDOĞRU, "Murad Çelebi Defteri: 1483 Yılında Karaman Vilâyetinde Vakıflar I, II, III, IV", *Tarih İncelemeleri Dergisi,* XVIII/1 (Temmuz 2003), s. 119-160; XVIII/2 (Aralık 2003), s. 99-140 ; XIX/1 (Temmuz 2004), s. 119-154 ; XIX/2 (Aralık 2004), s. 141-176.

[43] *BOA, TT. d., BOA, TT. d.,* no. 455, s. 890-895.

[44] *BOA, MAD,* no. 241, vr. 3a.

[45] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları,* s. 33-35.

belirtmek mümkündür. Buna göre; Seydişehir'de bir vakıf hamam vardı. Vakfın gelirinin azalmaması için şehirde bu vakıf hamamdan başka hamam yapılmaması merkezce emredilmişti. Vakfa ait bir ekmek fırını ile kasap dükkânı vardı. Vakfa zarar gelmemesi için bu dükkândan gayri dükkân işletilemezdi. İşlenmesi gereken deri varsa yine vakfa ait olan debbağhanede işlenirdi. Vakfın kent merkezinde bir de boyahanesi vardı ve bunun dışında başka bir boyahanenin açılıp işletilmesi yasaktı. Ayrıca bezzazistan, kapan ve yağhaneler de bulunuyordu. Vakfa ait bezzazistanda attarların pazar günleri de dahil olmak üzere iş görmeleri ve başkaca bir yere gitmemeleri kayıt altına alınmıştı.

Seyyid Harun Manzumesi'ne gelir getiren işletmelerin sınırlı tutulması ve yenisinin yapılmasına izin verilmemesi, Seydişehir'de çarşı ve pazar dokusunun gelişmesine engel teşkil etmiş; kasaba uzun süre bir köy görünümünde kalmıştır.

Vakfın en önemli gelir kaynağı Seydişehir kent merkezindeki hamam idi. Vakıf gelirlerinin üçte birinden fazlası hamamdan sağlanmaktaydı. Muhtemelen kale, medrese, mescit ve zaviye ile birlikte inşa edilen bu hamam, Seydişehir, Bozkır ve Hatunsaray bölgesinin tek hamamı olarak XVI. yüzyıl sonlarına kadar hizmet vermişti. Kent merkezinde yapılan ve günümüze dek varlığını korumuş olan Hacı Nasuh Hamamı ise XVII. yüzyıl ortalarında inşa edilmiş olmalıdır.

Seydişehir'deki derici ve kasap dükkânlarından alınan para da vakıf için önemli bir gelir kaynağı idi. Kentte ve çevre köylerde yetiştirilip kesilen hayvanlar, kurban bayramında türbeye verilen deriler Seydişehir tabakhanesi için gerekli hammaddeyi oluşturuyordu.

Seydişehir boyahanesinin varlığından ilk defa 1483 tarihli belgede *"an sabbağîn vakf boyâhaneden gayrı yerde boyahâne işlemeye*[52]*"* şeklinde açıkça bahsedilir. Osmanlı Devleti'nde büyük boyahanelerin gelirleri ya padişah, beylerbeyi, sancakbeyi haslarına ya da bir vakfa bağlıydılar. Nitekim Diyarbakır boyahanesinin gelirinin padişahın, Kayseri'dekinin Karaman Beylerbeyisinin, Beyşehir'dekinin Beyşehir Sancakbeyinin hassı olduğu bilinmektedir. Seydişehir boyahanesinin bunlara nazaran küçük olduğu anlaşılmaktadır[53].

---

[46] *Murad Çelebi Defteri*, vr. 54b-59a.
[47] *Kubbe Altından Müdevver Atîk Konya Vakfı, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi*, no: 565, vr. 81b-87a.
[48] *BOA, TT. d.*, Gömlek no: 455, s. 935-939.
[49] *BOA, 387 Numaraları Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937/1530)*, Ankara 1996, (Kısaltma: *387 Numaralı Muhasebe Defteri*), s. 65-66.
[50] *Defter-i Evkâf-ı Livâ-i Konya, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi*, no: 584, vr. 131b-134a.
[51] *Defter-i Mufassal-i Livâ-i Begşehri, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi*, no: 137, vr. 21a-135a.
[52] *Murad Çelebi Defteri*,vr. 54b.
[53] ERDOĞRU, *Seyyid Harun Külliyesi Vakıfları*, s. 90.

Seydişehir boyahanesinde yün, keten ve pamuğun boyandığı; boğası, çitari ve alaca denen pamuklu bezlerin boyanıp İstanbul'a gönderildiği bilinmektedir[54].

Ziraat alanları vakfın en önemli gelir kaynağı idi. Seydişehir'deki üzüm bağlarının *"mukataa-i öşrü"* vakfa aitti. Dere, Ulukilise, Suberde, Akkilise, Karacalar, Olberid, Kababulak, Kuğulu, Keçikilise, Keçihoma, Buzağucu, Gevrekli, Manastır, Başkaraviran, Taşağıl, Düden, Elmesud, Sakızarmud, Karakız, Göküyük, Kilisecik, Yenice, Karaüyük ve Çat köylerindeki tarlalar ve harımların; kent merkezindeki Keçikapı, Beybağı, Sarnıççalısı, Umurçalısı, Kınıkovası, Atabağ, Başıkesik, Pınarbaşı, Ilısuluk ve Kızılyer denilen mahallerde bulunan tarla, bağ, harım ve su değirmenlerinin gelirleri Seyyid Harun Vakfı'na ait idi. Ziraat alanlarının öşründen elde edilen gelir, vakıf gelirlerinin neredeyse yarısını oluşturmaktaydı.

Şimdi de Seyyid Harun Veli Manzumesi'ne bağlı vakıfların giderleri ele alınacaktır. Cami ve medresede görevli vakıf personelinin ücretleriyle zaviye mutfağının masrafları giderler içerisinde önemli yer tutmaktadır. XV. yüzyıl sonunda vakıf gelirlerinin Seyyid Harun vakfına bağlı müderris, şeyh, nazır, imam gibi görevliler arasında taksim edildiği görülmektedir.

Seyyid Harun Veli Manzumesi'nin dam ve çatılarının onarımı için ücretsiz olarak çalışmaları şartıyla 30 kişi görevlendirilmiştir. Az miktarda olan onarım masrafları kendi ceplerinden karşılamak zorunda idiler. Eğer yüksek miktarda masraf çıkarsa gereken meblağın vakıf tarafından verilirdi. Şayet kendilerine ayrılan yerleri onarmazlarsa yaya, müsellem veya reaya olarak kaydedilirlerdi[55].

II- Kent Merkezindeki Diğer Tekke ve Zaviyeler

1) Rüstem Bey Zaviyesi

Rüstem Bey Zaviyesi, Seydişehir merkezinde Rüstem Bey tarafından yaptırılan türbenin bitişiğinde olmalıdır.

Turgutoğullarından olup Seydişehir'de inşa ettirdiği zaviyeye vakıf yapan Rüstem Bey, Turgutoğlu Halil Bey'in oğludur. Seydişehir'de Safer 843/1439 tarihli kabir taşında onun elkabı *"el-emirü'l-kebîr Rüstem Bey bin Halil Bey"* şeklinde yazılmıştır.

Seydişehir'e bağlı Olbert köyü yakınındaki Tollar mezrası, Karakız köyünde dört dönüm tarla, Manastır ve Çokrağan köylerinde üç dönüm tarla bu Rüstem Bey Türbesi'nin vakfıdır. Salı ve Perşembe günleri dört hafız bir cüz okuyacak diye şart edilmiştir. 1483'de vakfın tevliyeti Seyyid Harun evladından

[54] ÖNDER, *Seydişehir Tarihi*, s. 54.
[55] ERDOĞRU, *Seyyid Harun Külliyesi Vakıfları*, s. 94.

Hüsnü Baba'nın tasarrufunda idi[56]. Cemaziyelevvel 1110/Kasım-Aralık 1698'den 27 Şaban 1241/6 Nisan 1826'ya kadar olan süreçte vakfa düzenli olarak mütevelli, nazır, cüzhan ve aşrhan atamalarının yapıldığı[57]; bunun sonucu olarak aktif bir şekilde varlığını sürdürdüğü anlaşılmaktadır.

2) Şeyh Ahmed/Devetaşı Zaviyesi

Devetaşı yakınında idi[58]. Devetaşı, Şeyh Didiği Tarikatı başlığı altında da belirtildiği üzere, Seyyid Harun'un Şeyh Didiği ile karşılamaya giderken üzerine bindiği söylenen taştı.

Şeyh Ahmed Zaviyesi, Fatih dönemi kayıtlarında geçmemektedir. Zaviyeyle ilgili ilk belge, XVII. yüzyıl sonlarına aittir. Zilkade 1103/Temmuz-Ağustos 1692 tarihli kayda göre, zaviyenin şeyhliği evlada meşruta olup o tarihte mutasarrıfı olan Salih'in beratı yenilenmiştir[59]. Bu bilgi doğrultusunda Şeyh Ahmed/Devetaşı Zaviyesi'nin en erken XVII. yüzyıl ortalarında inşa edildiği söylenebilir.

3) Melik Gazi Zaviyesi

Melik Gazi Zaviyesi ile ilgili tek bir kayda ulaşılmıştır. Bu, Zilhicce 1110/Mayıs-Haziran 1699 tarihli olup, zaviyeye mutasarrıf olan Mehmed'in başka bir şehre göç etmesi üzerine yerine İbrahim'in görevlendirildiği yazmaktadır[60].

4) Âb-ı Germ/Yusuf Oğlu Mehmed Zaviyesi

Âb-ı Germ/Yusuf Oğlu Mehmed Zaviyesi, Seydişehir'e bağlı Karakız köyünde idi. Karakız, günümüzde Seydişehir'in merkez mahallelerinden olan Saadetler, Kurtuluş ve Bahçelievler mahallelerinin bulunduğu alanı kapsamaktadır. Halk arasında hâlen bu mevki Karakızlar olarak bilinmektedir. Âb-ı Germ ise bugün dahi mevcut olan kaplıcanın adıdır.

Fatih dönemi tahrir kayıtlarında yani 1476'da Seydişehir'deki kaplıca yanında bir çiftlik yeri zaviye vakfına aitti[61]. 1483 yılında Derviş Mehmed bin Yusuf ve kardeşi İlyas'ın tasarrufunda olup ellerinde Karamanoğlu İbrahim Bey ve Fatih Sultan Mehmed'den alınma mektup olduğu arşiv belgelerinde kayıtlıdır. 1483'te kaplıca yakınında bir çiftlik yeri ve Karakız mevkiindeki

---

[56] M. Akif ERDOĞRU, "Murad Çelebi Defteri'ne Göre 1483 Yılından Önce Karaman Vilayetinde Vakıf Kuran Hayırsever Müslümanlar (Vâkıflar)", *Uluslar Arası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi (7-9 Nisan 1999),* Konya 2000, s. 172.

[57] *VAD.,* no. 544, vr. 13b, 14b; no. 549, vr. 50a; no. 1088, vr. 59a, 59b; no. 1090, vr. 81a, 82b, 84a; no. 1118, vr. 70a, 70b, 71b, 72b; no. 1119, vr. 50b; no. 1140, vr. 163b; no. 1122, vr. 33b; no. 1160, vr. 8b, 9a, 9b, 10a, 10b; *BOA, Şikâyet Defteri,* no. 112, s. 188; *BOA, Karaman Alıkâm Defteri,* no. 18, s. 18.

[58] *VAD.,* no. 1122, vr. 33b.

[59] *VAD.,* no. 1160, vr. 8b.

[60] *VAD.,* no. 1140, vr. 164a.

[61] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları*, s. 35.

dokuz kıta arazi de zaviye vakfındandı. Ali bin Yusuf ve Hamza, zaviyenin hizmetkârları idi[62]. 1530'da vakfa ait iki kıta zemin tespit edilmiştir[63].

5) Kızgın Sânem Zaviyesi

Fatih dönemi tahrir defterlerinde adı geçmeyen Kızgın Sânem Zaviyesi'nin XVIII. yüzyıl başlarında kurulduğu anlaşılmaktadır. Safer 1148/Haziran-Temmuz 1735 tarihli kayda göre, zaviyede aşirhan olan Abdullah'ın vefatı üzerine yerine Süleyman görevlendirilmiştir[64].

6) Pınarbaşı Zaviyesi

Pınarbaşı Zaviyesi, günümüzde kent merkezinde Pınarbaşı Mahallesi adıyla anılan mevkide idi. Fatih dönemine ait tahrirde bu zaviyenin adı geçmemektedir. Ancak 1483 tahririnde Pınarbaşı Zaviyesi'ne tasarruf eden Derviş Yahya'nın elinde Karamanoğlu İbrahim Bey, Sultan Cem ve Sultan Abdullah tarafından verilen mühürlü birer mektubun bulunduğu yazmaktadır.

Aynı vakıf tahririne göre, Pınarbaşı Zaviyesi'nin bulunduğu arsayı Karamanoğulları zamanında Durdu Hacı adlı kişi satın alıp zaviye yeri olarak vakfetmiştir. O zaman Pınarbaşı Zaviyesi XV. yüzyıllın ilk yarısında inşa edilmiş olmalıdır.

O tarihte Pınarbaşı Zaviyesi'nin vakfından olmak üzere Bükarmud köyünde 20 dönüm arazi bulunmaktaydı[65]. 1530'da Seydişehir'de iki kıta zemin vakfa aitti[66]. evâhir-i Cemaziyelahir 1198/11-20 Mayıs 1784 tarihli bir kayda göre, Gurgurum Nahiyesi'ne bağlı Gökarmud köyünde 20 dönümlük bir arazi ile Pınarbaşı mevkiinde 20 dönümlük başka bir arazi de zaviyeye aitti[67].

III- Seyyid Harun Dergâhı'na Bağlı Tekke ve Zaviyeler

Seyyid Harun Manzumesi vakıfları incelenirken de belirtildiği üzere Fatih devrinde tekkede oturan 15 derviş vardı. Bunlar her bir köydeki tekkenin tekkenişini idiler[68]. Öyleyse Seyyid Harun Tekkesi'ne bağlı farklı köylerde 15 zaviye bunlar adına Fatih döneminde kurulmuştu. Seydişehir'deki ana dergâha bağlı olan bu zaviyelerden biri Beyşehir, biri Hatunsaray, biri Bozkır'a; diğerleri ise Seydişehir'e bağlı köylerde idi.

Bahsolunan bu zaviyelerin ilerleyen tarihlerde âtıl hale geldiği ve Seydişehir kent merkezindeki ana dergâh gibi işlek olmadıkları anlaşılmaktadır. evâhir-i Cemaziyelahir 1121/28 Ağustos-5 Eylül 1709 tarihli iki ayrı hükümde,

---

[62] *Murad Çelebi Defteri,*vr. 62a.
[63] *387 Numaralı Muhasebe Defteri,* s. 66.
[64] *VAD.,* no. 1122, vr. 32b.
[65] *Murad Çelebi Defteri,*vr. 62b.
[66] *387 Numaralı Muhasebe Defteri,* s. 66.
[67] *BOA, Karaman Ahkâm Defteri,* no. 18, s. 90.
[68] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları*, s. 34.

bu zaviyelerin işler vaziyette olmamasına rağmen bulundukları köylerdeki arazilerin hâlen Seyyid Harun Vakfı'na ait olduğu, buralardan elde edilen mahsul ve vergi gelirine kimsenin karışmaması icab ettiği halde bazı kimselerin müdahale edip vakfı zarara soktuğu bildirilmektedir[69].

Yukarıda işaret edilen 15 zaviye dışında, Seyyid Harun Dergâhı ile bağlantılı olması ve Seyyid Harun Zaviyesi mütevellisi tarafından gerektiğinde müdahale edilebilmesi sebebiyle Akkilise köyündeki Şeyh Salih Zaviyesi ile Taraşçı köyündeki Ekmek Yemez Zaviyesi de bu başlık altında ele alınacaktır.

1) Hacı Veysel Zaviyesi

Hacı Veysel Zaviyesi, Seydişehir'e bağlı Kıraçlar köyünde idi. 1476[70], 1483[71] ve 1530'da[72] zaviye vakfına ait bir çiftlik yeri vardı.

2) Şeyh Hüseyin Zaviyesi

Şeyh Hüseyin Zaviyesi, Seydişehir'in Karakız köyünde idi. 1476[73] ve 1483'te Yahya veled-i Enbiya tasarrufunda bir çiftlik yeri zaviyenin vakfı idi[74].

3) Şeyh Gaybi Bin Hacı Hamza Zaviyesi

Şeyh Gaybi bin Hacı Hamza Zaviyesi, Seydişehir'e bağlı Baş-Karaviran köyünde idi. 1476[75] ve 1483 yıllarında yapılan tahrirler sırasında bir çiftlik yeri bu zaviyenin vakfı olarak tespit edilmiştir[76].

4) Şeyh Âdil Zaviyesi

Şeyh Âdil Zaviyesi, Seydişehir'in Taşağıl köyünde idi. 1476[77], 1483[78] ve 1530'da[79] Şeyh Âdil ve Derviş İlyas soyundan gelenlerce tasarruf edilen üç çiftlik yeri zaviyenin vakfı olarak tespit edilmiştir.

5) Seyyid Harun/İsmail Şeyh/İbrahim Şeyh Zaviyesi

Seydişehir'in Sakızarmud/Şekerarmud köyünde idi. 1476 tahririnde Seyyid Harun Zaviyesi, 1483 tahririnde İsmail Şeyh Zaviyesi olarak anılan bu yapının ilerleyen tarihlerdeki atama kayıtlarında ve *Ahkâm Defterleri* ile *Şikâyet Defterleri*'ndeki hükümlerde İbrahim Şeyh Zaviyesi olarak geçtiği görülmektedir.

---

[69] *BOA, Şikâyet Defteri,* no. 53, s. 443; no: 54, s. 450.
[70] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları,* s. 34.
[71] *Murad Çelebi Defteri,* vr. 55a.
[72] *387 Numaralı Muhasebe Defteri,* s. 65.
[73] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları,* s. 34.
[74] *Murad Çelebi Defteri,* vr. 55a.
[75] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları,* s. 34.
[76] *Murad Çelebi Defteri,* vr. 55b.
[77] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları,* s. 34.
[78] *Murad Çelebi Defteri,* vr. 55a.
[79] *387 Numaralı Muhasebe Defteri,* s. 65.

Seyyid Harun Zaviyesi'nin 1476'da[80] ve 1483'te[81] iki çiftlik yerinin öşrü vakfı idi. evâsıt-ı Zilhicce 1131/25 Ekim-3 Kasım 1719'da vakfın öşür geliri olan 320 akçeye mütevelli Şeyh İbrahim tasarruf etmekteydi. 13 zemin ve beş çiftlikten oluşan Sakızarmud köyünün öşür geliri zaviye vakfına, salariyesi ve diğer vergileri timar sahibi Bostan bin Abdullah Çavuş'a aitti[82]. evâil-i Rebiyülevvel 1198/24 Ocak-2 Şubat 1784 tarihli bir *Ahkâm Defteri* kaydında, zaviyenin Şeyh Hasan veled-i Hüseyin adına kurulduğu, Sakızarmud köyündeki bir çiftlik yerinin ürün ve bostan öşründen gelen 324 akçenin zaviye vakfına ait olduğu yazılıdır[83]. Değişik adlarla anılan Seyyid Harun Zaviyesi'ne XVIII. yüzyıl ortalarından XIX. yüzyıl başlarına kadar düzenli olarak zaviyedar ataması yapılmıştır[84].

6) Şeyh Mustafa Zaviyesi

Şeyh Mustafa Zaviyesi, Seydişehir'e bağlı Düden köyünde idi. 1476[85] ve 1483'te Ahmed veled-i Şeyh Mustafa zaviyenin bir çiftlik yerine tasarruf ediyordu[86].

7) Şeyh Enbiya Zaviyesi

Şeyh Enbiya Zaviyesi, Seydişehir'deki El-Mesud köyünde idi. Zaviyenin 1476'da Şeyh Enbiya-oğlu ve Bereket[87] ve 1483'te Şengeldi veled-i Hacı Halil tarafından tasarruf edilen bir öküzlük arazisi mevcuttu[88]. 1530'da da bir öküzlük yerin tasarrufu ve öşrü zaviyeye aitti[89].

8) Musa Şeyh Evlâdı Mezid Seydi Harun Veli Zaviyesi

Musa Şeyh Evlâdı Mezid Seydi Harun Veli Zaviyesi, Seydişehir'e bağlı Dereköy'de idi. 1476[90] ve 1483'te bir çiftlik yeri ile bir değirmen zaviye vakfına aitti[91].

9) Abdal Mehmed Zaviyesi

Abdal Mehmed Zaviyesi, Beyşehir'e bağlı Örtülü köyünde idi. 1476[92] ve 1483'te zaviye vakfından olmak üzere bir çiftlik yeri tespit edilmiştir[93].

---

[80] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları,* s. 34.
[81] *Murad Çelebi Defteri,* vr. 55b.
[82] *BOA, Şikâyet Defteri,* no. 83, s. 160/2.
[83] *BOA, Karaman Ahkâm Defteri,* no. 18, s. 65.
[84] *VAD*., no. 547, vr. 7a; no. 1090, vr. 81a, 84a; no. 1122, vr. 33a, 33b, 34a.
[85] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları,* s. 34.
[86] *Murad Çelebi Defteri,* vr. 55a.
[87] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları,* s. 34.
[88] *Murad Çelebi Defteri,* vr. 55a.
[89] *387 Numaralı Muhasebe Defteri,* s. 65.
[90] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları,* s. 34.
[91] *Murad Çelebi Defteri,* vr. 55b.
[92] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları,* s. 34.
[93] *Murad Çelebi Defteri,* vr. 55a.

10) Abdal Mehmed Zaviyesi

Abdal Mehmed Zaviyesi, Bozkır'a bağlı Avrana/Arvana köyünde idi. Zaviyenin 1476[94] ve 1483'te Şeyh Mahmud bin Abdal Mehmed'in tasarrufunda bir öküzlük vakıf arazisi bulunuyordu[95].

11) Şeyh Armağan Zaviyesi

Şeyh Armağan Zaviyesi, Konya kazasına bağlı Hatunsaray-Çukurçimen köyünde idi. Zaviyenin vakfı olarak 1476[96] ve 1483'te bir çiftlik yeri tespit edilmiştir[97].

12) Tavus Abdal Zaviyesi

Tavus Abdal Zaviyesi, Seydişehir'e bağlı Yeniceköy'de idi. 1476[98] ve 1483'te zaviyenin vakfı olarak bir çiftlik yer vardı[99].

13) Hacı Osman ve Hacı Halil Veled-i Şeyh Seydi Zaviyesi

Hacı Osman ve Hacı Halil Veled-i Şeyh Seydi Zaviyesi, Seydişehir'e bağlı Kilisecik köyünde idi. Ancak 1476 tahririnde Aladana köyünde olarak gösterilmiştir[100]. 1483'te[101] ve 1530'da[102] bir çiftlik yeri zaviye vakfındandı.

14) Derviş İsmail Zaviyesi

Derviş İsmail Zaviyesi, Seydişehir kazasına tâbi Hacılar köyünde idi. Zaviyenin 1476[103] ve 1483'te Derviş İsmail soyundan gelen Kara Hamza bin İsmail ve kardeşi Bahşayiş tarafından tasarruf edien bir öküzlük vakıf arazisi bulunuyordu[104].

15) Derviş Musa Zaviyesi

Derviş Musa Zaviyesi, o zaman Seydişehir kazasına bağlı Akkilise köyünde idi. Zaviyenin 1476[105] ve 1483'te Derviş Musa'nın tasarrufunda bir çiftlik yeri bulunuyordu[106].

16) Şeyh Salih Zaviyesi

---

[94] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları,* s. 34.
[95] *Murad Çelebi Defteri,* vr. 55b.
[96] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları,* s. 34.
[97] *Murad Çelebi Defteri,* vr. 55b.
[98] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları,* s. 34.
[99] *Murad Çelebi Defteri,* vr. 55b.
[100] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları,* s. 34.
[101] *Murad Çelebi Defteri,* vr. 55a.
[102] *387 Numaralı Muhasebe Defteri,* s. 65.
[103] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları,* s. 34.
[104] *Murad Çelebi Defteri,* vr. 55b.
[105] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları,* s. 34.
[106] *Murad Çelebi Defteri,* vr. 55b.

Şeyh Salih Zaviyesi de Seydişehir kazasına tâbi Akkilise köyünde idi. Mevcut belgelerden hareketle bu zaviyenin XVIII. yüzyıl başlarında inşa edilmiş olduğu söylenebilir. Zilkade 1160/Kasım-Aralık 1747 tarihli kayıttan anlaşıldığına göre bu zaviye de Seydişehir'deki Seyyid Harun Veli Dergâhı'na bağlı yapılardandı. Zira o tarihte Seyyid Harun Veli Zaviyesi mütevellisi Şeyh Mustafa, Akkilise köyüne gitmiş, zaviyenin oldukça harap halde bulunduğunu ve hizmet verilmediğini görmüş; Ahmed adlı birinin vâkıfın soyundan olmadığı halde zaviyenin idaresine el koyduğunu tespit etmiştir. Bu durum merkeze bildirilmiş ve emaneten Seyyid Harun Zaviyesi mütevellisine Şeyh Salih Zaviyesi vakıflarının idaresi bırakılmıştır[107].

17) Ekmek Yemez Zaviyesi

Ekmek Yemez Zaviyesi, Seydişehir'e bağlı Taraşçı köyünde idi. Günümüzde Taraşçı'nın Şıhlar Mahallesi'nde zaviyeye ait olduğu sanılan bir türbe mevcuttur.

Türbede medfun olan Şeyh Mahmud bin Yahya'nın Seyyid Harun'la birlikte Horasan'dan geldiği ve Taraşçı'nın kuruluşunda rol oynadığı, zaviyeyi de o veya onun adına müritlerinin yaptırdığı söylenmektedir.

Ekmek Yemez Zaviyesi'nin türbe dışında bir de camisi mevcuttu. Buraya yapılan atama kayıtları 1913'e kadar devam etmektedir[108].

IV- KÖYLERDEKİ DİĞER TEKKE VE ZAVİYELER

1) Hasan Dede Tekkesi

Seydişehir'in Tekke köyünde idi. Fatih dönemi tahrir kayıtlarında adı geçmemektedir. Tekkeye dair ulaşılabilen arşiv kayıtlarının en eskisi Zilkade 1104/Temmuz-Ağustos 1693 tarihlidir. Buna göre zaviyenin XVII. yüzyılın ikinci yarısında inşa edildiği söylenebilir[109].

Şeyh Hasan Tekkesi'nin bir de mescidi ve mektebi mevcut idi[110]. Tekkeye düzenli görevli ataması yapılmıştır. Receb 1139/Şubat-Mart 1727'de mütevellisi olmayan tekkeye günlük bir akçe ile Ali bin Abdusselam görevlendirilmişti[111]. Zaviyedarlık, evlada meşruta idi. Cemaziyelahir 1145/Kasım-Aralık 1732'de, tekkede *"batnen ba'd batn karnen ba'd karn evlâdiyet ve meşrûtiyet üzere"* ortaklaşa zaviyedar olan Seyyid Ahmed, Seyyid Mahmud ve Abdullah vefat etmiş; yerlerine Ali tayin edilmiştir[112]. Zaviyeye tekkenişin,

---

[107] *VAD.*, no. 1122, vr. 33b.
[108] *BOA, C. EV.*, Dosya: 371, Gömlek: 18827; *VAD.*, no. 2180, s. 246, h. 519; no. 4172, s. 26.
[109] *VAD.*, no. 1160, vr. 10b.
[110] *VAD.*, no. 1128, vr. 19a.
[111] *VAD.*, no. 1119, vr. 50b.
[112] *VAD.*, no. 1088, vr. 58a.

mektebe muallim-i sıbyan ve mescide imam atamaları Zilhicce 1216/Nisan-Mayıs 1802'e kadar devam etmiştir[113].

2) Asıl Tekkesi

Asıl Tekkesi, Seydişehir'e bağlı Karacalar köyünde idi. XVIII. yüzyılın ilk yarısında kurulmuş olmalıdır. Çünkü bu yapıya dair ulaşılabilen ilk arşiv kaydı Ramazan 1164/Temmuz-Ağustos 1751 tarihli olup tekkenişin Mehmed'in ölümü üzerine yerine oğulları Seyyid İbrahim, Seyyid Osman ve Mustafa görevlendirilmişlerdir[114]. Tekkeyle ilgili bu belge dışında herhangi bir kayda şimdilik rastlanmamıştır.

3) Eskibor Tekkesi

Eskibor Tekkesi, Seydişehir'e tâbi Çalmanda köyünde idi. XVIII. yüzyıl sonlarında ortaya çıkmıştır.

Eskibor Tekkesi'ne dair ilk ve tek kayıt, 5 Zilhicce 1214/30 Nisan 1800 tarihlidir. Buna göre zaviyenin günlük bir akçe ile şeyhliği ve dörtte bir hisse ile zaviyedarlığına mutasarrıf olan Şeyh İsmail'in vefatı üzerine büyük kızı Marzıye Hatun görevlendirilmiştir[115].

4) Ali Baba Zaviyesi

Seydişehir'e bağlı Boyalı köyündeki Ali Baba Zaviyesi hangi tarikata müntesip olduğu belirlenemeyen meşayihten Mevlâna Bedreddin adına XV. yüzyılın ortalarında kurulmuştu.

Ali Baba Zaviyesi'nin zengin vakıfları vardı. 1476 vakıf tahririne göre, zaviyenin birkaç köyde üç çiftlik yeri vardır. Bunlardan ikisi ortakçılarla birlikte ekilirdi[116]. 1483'te ise Gök Kadı'nın biraderi Mevlâna Bedreddin'in tasarrufunda olan iki çiftlik yeri vardı ve ortağa ekilirdi. Dereköy'de 24 dönüm, Tahir köyünde 54 dönüm, Boyalı köyünde 67 dönüm ve Buzağucu köyünde 99 dönüm arazinin öşür hâsılatı Ali Baba Zaviyesi'ne aitti[117]. 1530 yılı kayıtlarında da iki çiftlik yerinin ortaklaşa ekildiği ve dört kıta zeminin vakfa ait olduğu yazılıdır[118].

Daha sonraki tarihlerde vakfa ait arazilerin miktarının azaldığı görülmektedir. Evâil-i Ramazan 1201/17-26 Haziran 1787'de Boyalı köyünde bir çiftlik yeri, Dereköy'de 10 dönüm ve Tahir köyünde 58 dönüm arazinin öşürleri Ali Baba Zaviyesi Vakfı'na 500 akçe gelir getirmiştir[119].

---

[113] *VAD.,* no. 544, vr. 13b, 14b; no. 1117, vr. 65b; no. 1122, vr. 33a, 34b.
[114] *VAD.,* no. 1122, vr. 34b.
[115] *VAD.,* no. 544, vr. 14a.
[116] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları*,s. 34.
[117] *Murad Çelebi Defteri,*vr. 60b.
[118] *387 Numaralı Muhasebe Defteri,* s. 66.
[119] *BOA, Karaman Ahkâm Defteri,* no. 20, s. 130-131.

Ali Baba Zaviyesi'ne XVIII. yüzyılda atamaların yapıldığı görülmektedir. Evâil-i Muharrem 1159/24 Ocak-2 Şubat 1746 tarihli kayda göre, zaviyenin şeyhi Ali idi[120].

5) Hasan Abdal Zaviyesi

Seydişehir'e bağlı Gökhüyük köyünde bulunan Hasan Abdal Zaviyesi'nin 1470'li yıllarda kurulduğu tahrirlerden anlaşılmaktadır. 1483 tarihli vakıf tahririnde, bu zaviyenin Sultan Mehmed'in izniyle kurulduğu ve Abdal Hasan evladınca tasarruf edildiği yazılıdır. Şu halde Hasan Abdal Zaviyesi, Konya ve çevresi Osmanlılara geçtikten sonra, 1470'lerde inşa edilmiştir.

Hasan Abdal Zaviyesi'nin değişik köylerde vakıf arazileri bulunuyordu. 1476'da Âdil bin Hasan Abdal tasarrufunda olmak üzere 40 dönüm tarlası vardı[121]. Gökhüyük köyünde bir ev, dört dönüm arazi ve Karacalar köyündeki iki çiftlik yeri Hasan Abdal Zaviyesi'ne aitti[122]. 1530'da köyde iki çiftlik yerinin geliri de bu zaviyenin vakfı idi[123].

6) Kavlak Musa Zaviyesi

Seydişehir'e bağlı Orta Karaviran köyündeki Kavlak Musa Zaviyesi, 1483 tahririne göre Karamanoğlu İbrahim Bey döneminde inşa edilmiştir.

Fatih dönemi tahrir kayıtlarına göre, 1476'da Şeyh Hasan'ın oğulları Derviş Mehmed ve İsmail tasarrufunda vakfa ait bir çiftlik yeri vardı[124]. 1483 tahririnde birbuçuk çiftlik yer vakfa ait olup bağ, bostan ve kovan öşürleriyle ağnam vergisi zaviyeye tahsis edilmiştir[125]. 1530'da da bir çiftlik yeri vakfa ait gösterilmiştir[126]. R. 1262/M. 1846-1847 yılı muhasebe defterine göre zaviyenin hazineye gönderdiği harc bedeli 1,10 kuruş, maaş bedeli ise beş kuruş idi[127].

Kavlak Musa Zaviyesi'ne Zilkade 1103/Temmuz-Ağustos 1692'den itibaren düzenli olarak zaviyedar atamaları yapılmıştır. Ancak XIX. yüzyıl ortalarında zaviye işlevini sürdüremeyecek kadar harap idi. R. 1279/M. 1864 tarihli muhasebe kaydında zaviyenin harap halde olduğu, bu yüzden hademesinin dahi bulunmadığı belirtilmektedir[128]. Onarım görüp işler hale geldiği 27 Temmuz 1327/9 Ağustos 1911'e kadar devam eden kayıtlardan anlaşılmaktadır[129].

---

[120] *BOA, Karaman Ahkâm Defteri,* no. 3, vr. 21, s. 38/1.
[121] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları,* s. 34.
[122] *Murad Çelebi Defteri,*vr. 61a.
[123] *387 Numaralı Muhasebe Defteri,* s. 66.
[124] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları,* s. 34.
[125] *Murad Çelebi Defteri,*vr. 61a.
[126] *387 Numaralı Muhasebe Defteri,* s. 66.
[127] *BOA, EV. d.,* Gömlek no: 12829.
[128] *VAD.,* no. 3177, s. 179.
[129] *VAD.,* no. 1087, vr. 30a; no. 1090, vr. 82b, 84b, 85b; no. 1117, vr. 65b; no. 1160, vr. 8b; no. 3162, s. 29; no. 3228, s. 20.

7) Ahi Segit/Ahi İskender Zaviyesi

Ahi Segit/Ahi İskender Zaviyesi, Seydişehir'e bağlı Çalmanda köyünde idi. Adı bazı kayıtlarda Ahi Segit[130] bazılarında ise Ahi İskender Zaviyesi[131] olarak geçmektedir. Ahi Segid Zaviyesi, 1483 tahririne göre Fatih Sultan Mehmed döneminde yapılmıştır.

Ahi Segit/Ahi İskender Zaviyesi, 1476'da Ahi Segid'in oğlu Yusuf'un tasarrufunda olup bir çiftlik yeri vardı[132]. 1483'te ise Kavak köyünde bir çiftlik yerin ürün, bağ, bostan ve kovan öşürleri ile ağnam vergisi Ahi Segit Zaviyesi'ne aitti. Bahsolunan çiftliğin vakfiyede on parça yer olarak kaydedildiği de defterdeki bilgiler arasındadır[133]. 1530'da vakfa ait köyde iki çiftlik yeri vardı[134].

Ahi Segit Zaviyesi'ne Ramazan 1114/Ocak-Şubat 1703 tarihinden itibaren 27 Temmuz 1327/9 Ağustos 1911'e kadar düzenli olarak mütevelli, şeyh ve zaviyedar atamaları yapılmıştır[135]. Zaviyedarlık evlada meşruta idi. Bunun için zaviyede kız evladı da zaviyedarlık yapabiliyordu. Muharrem 1182/Mayıs-Haziran 1768 tarihli kayda göre İsmail, Abdülbaki'nin kızları Rahime ve Emine hanımların hissesine de müdahale etmeye çalışmış; ancak merkezce menedilmiştir[136].

8) Derviş Bahşi/Derviş Yahşi Zaviyesi

Belgelerde bazen Derviş Bahşi bazen de Derviş Yahşi olarak geçen bu zaviye Seydişehir'e bağlı Kürt köyünde idi. 1483 tahririnde zaviyenin Karamanoğlu İbrahim Bey zamanında yapıldığına işaret edildiğine bakılırsa Karamanoğulları döneminde inşa edilmiştir.

Derviş Bahşi/Derviş Yahşi Zaviyesi'nin Fatih zamanında bir çiftlik yeri vakfı idi[137]. Konya Valisi Sultan Cem de bir çiftlik yerini bu zaviyeye vakfetmiştir[138]. 1530'da köydeki bir çiftlik yerini vakıf adına Yunus tasarruf ediyordu[139].

9) Nure Sofu Veled-i Hacı İbrahim Zaviyesi

Nure Sofu Veled-i Hacı İbrahim Zaviyesi, Seydişehir'e bağlı Karahisar

---

130 *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları,* s. 35; *Murad Çelebi Defteri,*vr. 61b.
131 *VAD.,* no. 1117, vr. 66b; no: 1160, vr. 9b; no. 3142, s. 79; no. 3162, s. 29; no. 3228, s. 20.
132 *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları,* s. 35.
133 *Murad Çelebi Defteri,*vr. 61b.
134 *387 Numaralı Muhasebe Defteri,* s. 66.
135 *VAD.,* no. 1088, vr. 58b; no. 1089, vr. 13b; no. 1117, vr. 66b; no. 1160, vr. 9b; no. 3142, s. 79; no. 3162, s. 29; no. 3228, s. 20; no. 3259, s. 75; no. 3302, s. 194.
136 *VAD.,* no. 1117, vr. 66b.
137 *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları,* s. 35.
138 *Murad Çelebi Defteri,*vr. 61b.
139 *387 Numaralı Muhasebe Defteri,* s. 66.

köyünde idi[140]. Fatih dönemi tahririnde (1476) bu zaviyeden de zikredildiğine göre Karamanoğulları döneminde inşa edilmiştir. Ancak XVI. yüzyıldan sonra belgelerde adına rastlanmamıştır.

Nure Sofu Veled-i Hacı İbrahim Zaviyesi'nin fazla vakfı bulunmuyordu. Zaviyenin vakıfları arasında 1476 ve 1483 tahrirlerinde sadece bir çiftlik yeri kaydedilmiştir[141].

10) Kademoğlu Zaviyesi

Kademoğlu Zaviyesi, Seydişehir'e bağlı Dereköy'de idi. Tespit edilen ilk belgenin 1736 tarihli olduğuna bakılırsa, XVIII. yüzyıl başlarında inşa edilmiştir.

Kademoğlu Zaviyesi'nin de fazla vakıfları bulunmuyordu. Cemaziyelevvel 1149/Eylül-Ekim 1736 tarihli kayıttan anlaşıldığına göre, Dereköy'de Kademoğlu mezrasının mahsul gelirleri zaviyeye aitti[142].

Kademoğlu Zaviyesi'ne 1736'dan itibaren mütevelli ve zaviyedar atamaları düzenli olarak yapıldığı belgelerden anlaşılmaktadır[143].

11) Derviş Ahmed Zaviyesi

Derviş Ahmed Zaviyesi, Seydişehir'e bağlı Kilise-i Sagîr köyünde idi. İnşa tarihi XVIII. yüzyıl başlarında olmalıdır. Çünkü zaviye ile ilgili ilk ve tek kaynağın tarihi Cemaziyelevvel 1137/Ocak-Şubat 1725'tir. Buna göre, Derviş Ahmed adlı hayır sahibi adına kurulmuştur.

Derviş Ahmed Zaviyesi'ne zaviyedar atamasına dair bir arşiv kaynağından başka belgeye rastlanmamıştır. Buna göre, zaviyede zaviyedar olan Mahmud vefat edince yerine Şeyh Mustafa tayin edilmiştir[144].

12) Şeyh Yusuf Zaviyesi

Şeyh Yusuf Zaviyesi, Kilise-i Kebir/Ulukilise köyünde XVII. yüzyıl sonlarında inşa edilmiş olmalıdır. Çünkü zaviye ile ilgili ilk belgenin tarihi, Muharrem 1114/Mayıs-Haziran 1702'dir[145].

Şeyh Yusuf Zaviyesi XVIII. yüzyıl ortalarında tamire muhtaç durumda idi. Şaban 1153/Ekim-Kasım 1740 tarihli kayda göre, Şeyh Yusuf Zaviyesi harap olup tamirini Receb'in oğulları Süleyman ve Mehmed, zaviyeye şeyh olmaları kaydıyla üzerlerine almışlardır[146]. Zaviyenin onarımından sonra Ramazan

---

[140] Günümüzde bu köy Konya ili Beyşehir İlçesi'ne bağlıdır.
[141] *Fatih Devrinde Karaman Vakıfları,* s. 35; *Murad Çelebi Defteri,*vr. 62b.
[142] *VAD.,* no. 1088, vr. 59b.
[143] *VAD.,* ., no. 1087, vr. 30a; no. 1090, vr. 83a.
[144] *VAD.,* no. 1119, vr. 50a.
[145] *VAD.,* no. 1160, vr. 9a.
[146] *VAD.,* no. 1088, vr. 60a.

1169/Mayıs-Haziran 1756'da Süleyman ve Mehmed adlı bu kardeşlerin tekkenişinlik beratları yenilenmişti[147].

13) Şeyh Muslihuddin Zaviyesi

Şeyh Muslihuddin Zaviyesi, Gökçehüyük köyünde idi. XVIII. yüzyılın ilk yarısında inşa edilmiş olmalıdır. Çünkü zaviyeye dair ilk belgenin tarihi, evâhir-i Rebiyülevvel 1160/2-11 Nisan 1747'dir[148].

Şeyh Muslihuddin Zaviyesi'ne 1747'den itibaren Rebiyülahir 1324/Mayıs 1906'ya kadar düzenli olarak mütevelli ve zaviyedar atamaları yapıldığı belgelerden anlaşılmaktadır[149].

14) Evren Dede Zaviyesi

Evren Dede Zaviyesi, Seydişehir'e bağlı Gökçehüyük köyünde idi. Zaviyeye dair ilk belgenin tarihi evâhir-i Receb 1120/6-15 Ekim 1708'dir. Buna göre, 200 seneden beri köyün üçte bir arazisinin öşür geliri Evren Dede Zaviyesi'ne aitti[150]. Bu bilgiye bakılırsa zaviyenin 1500'lü yılların başında mevcuttu. Ancak bu durum, diğer vakıf kayıtlarıyla teyit edilememiştir.

Daha sonraki belgelerde Evren Dede Zaviyesi vakıflarına müdahaleler söz konusu olmuştur. 29 Zilhicce 1255/4 Mart 1840'da zaviyenin zaviyedarı Abdülkadir Efendi olup İstanbul'a yazdığı arzuhalde ayandan Ahmed Ağa ve Bektaş Ağa'dan şikâyetçi olmuştur. Köyde zaviyeye ait olan yerlerin öşrüne el koyan bu iki mütegallibe ile kendisinin baş edemediğini, kadıların dahi ayanlardan yana tavır aldıklarını, vakfın gelirlerinin korunması için bir mütevelliye ihtiyaç duyulduğunu ifade etmiştir[151].

Sonuç

Horasanlı Şeyh Seyyid Harun ve beraberindeki kırka yakın dervişin Anadolu'ya gelmesi ile Torosların eteğinde XIV. yüzyıl başlarında Seydişehir kurulmuştur. Yesevilik mektebinden gelen Seyyid Harun, kent merkezinde bir zaviye inşa ettirmiş; kazaya bağlı köylerde de tarikat adına benzer yapılanmaların vücut bulmasına önayak olmuştur. Yani Seydişehir'de ilk tasavvufi yapılanma, şehrin kuruluşu ile birlikte Seyyid Harun döneminde başlamıştır.

Seydişehir'de Karamanoğulları döneminde, Yesevilik dışında Ahilik, Babailik ve Şeyh Didiği gibi farklı tarikatlar da mevcut olup bunlar adına tekke

---

147 *VAD.,* no. 1090, vr. 83a.

148 *BOA, Karaman Ahkâm Defteri,* no. 3, vr. 46, s. 87/3.

149 *BOA, Karaman Ahkâm Defteri,* no. 15, s. 95; no. 26, s. 33; *EV. d.,* Gömlek no: 12829; *EV. d.,* Gömlek no: 24182; *Şurâ-yı Devlet.,* Dosya no: 152, Gömlek no: 73; *İ. EV.,* Dosya no: 28, Gömlek no: 22; *VAD,* no: 281/130, s. 280; no: 3214, s. 67; no. 3259, s. 75; no. 3264, s. 132; no. 3302, s. 187; no. 4152, s. 48; no. 4244, s. 304.

150 *BOA, Şikâyet Defteri,* no. 52, s. 221, 237.

151 *BOA, C. EV.,* Dosya: 457, Gömlek: 23147.

ve zaviyeler de inşa edilmiştir. Böylece tasavvufi anlamda çeşitli tarikatlar kent merkeziyle çevresinde örgütlenmeye gitmişlerdir.

Yukarıda zikredilen tarikatların çok azı Seydişehir Osmanlı idaresine geçtikten sonra varlıklarını devam ettirmişlerdir. Dönemin durumuna göre daha sonra yeni tarikatlar ortaya çıkmıştır. XIX. yüzyılda Nakşibendilik, ülkenin diğer yerlerinde olduğu gibi Seydişehir'de de yayılma imkânı bulmuş; özellikle Şeyh Hacı Abdullah Efendi, bu tarikatın Seydişehir'deki önde gelen halifelerinden olmuştur.

Seydişehir'de çok sayıda tekke ve zaviye bulunuyordu ki, incelenen dönemde sayıları 38 idi. Bunlardan sanat özelliği bulunan Seydişehir'deki Seyyid Harun Manzumesi, günümüze kadar gelmiştir. Köylerdeki tekke ve zaviye binaları, dayanıklı malzemeden yapılmadıkları ve sıradan oldukları için, türbeleri dışındakiler yıkılmışlardır. Bununla birlikte tekke ve zaviyeler kapatılıncaya kadar (1925) tarikat yapılarının bazılarında faaliyetler sürmüş ve Türk toplumuna manevî güç veren birer kültür kaynağı olmuşlardır.

Kaynaklar

1) Yayınlanmamış Arşiv Kaynakları

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi Defter, (VAD.), no. 484, s. 288-289; no. 544, vr. 13b, 14a, 14b; no. 547, vr. 7a; no. 548, vr 59b; no. 549, vr. 50a; no. 1087, vr. 30a; no. 1088, vr. 58a, 59a, 59b; no. 1089, vr. 13b; no. 1090, vr. 81a, 82b, 84a, 84b, 85b; no. 1117, vr. 65b, 66b; no. 1118, vr. 70a, 70b, 71b, 72b; no. 1119, vr. 50a, 50b; no. 1122, vr. 32b, 33a, 33b, 34a; no. 1128, vr. 19a; no. 1140, vr. 163b, 164a; no. 1160, vr. 8b, 9a, 9b, 10a, 10b; no. 2176, s. 141, 145; no. 2179, s. 183, 194; no. 2180, s. 399, 246, 505; no. 3142, s. 79; no. 3162, s. 29; no. 3177, s. 179; no. 3228, s. 20; no. 3259, s. 75; no. 3302, s. 194; no. 4172, s. 26; no. 4244, s. 304.

Konya Şer'iye Sicili, (KŞS), no. 49, s. 216; no. 99, s. 233.

BOA, C. EV., Dosya: 371, Gömlek: 18827; Dosya: 457, Gömlek: 23147; Dosya no. 485, Gömlek no. 24550; *EV. d.,* Gömlek no: 12829; Gömlek no: 24182; *İ. EV.,* Dosya no: 28, Gömlek no: 22; *MVL*, Dosya: 683, Gömlek: 15; *DH. MKT.*, Dosya: 437, Gömlek: 49; *MAD,* no. 241; *TT. d.,* no. 455; *Şikâyet Defteri,* no. 112, s. 188; no. 52, s. 221, 237; no. 53, s. 443; no: 54, s. 450; no. 83, s. 160/2; *Karaman Ahkâm Defteri,* no. 3, vr. 21, s. 38/1; vr. 46, s. 87/3; no. 15, s. 95; no. 18, s. 18, 65, 90; no. 20, s. 130-131; no. 26, s. 33; *Şurâ-yı Devlet.,* Dosya no: 152, Gömlek no: 73.

Kubbe Altından Müdevver Atîk Konya Vakfı, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi, no: 565.

Defter-i Evkâf-ı Livâ-i Konya, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi, no: 584.

Defter-i Mufassal-i Livâ-i Begşehri, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi, no: 137.

2) Yayınlanmış Arşiv Kaynakları

Fatih Devrinde Karaman Eyâleti Vakıfları Fihristi, (haz. Ferdiun Nâfiz Uzluk), Ankara 1958.

Taksim Atatürk Kitaplığı, Muallim Cevdet Yazmaları, no: 0-116/1, vr. 54a-59a (1483 tarihli bu evkaf defteri Fahri COŞKUN tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak; M. Akif ERDOĞRU tarafından da latinize edilip dört ayrı sayıda yayınlanmıştır: F. COŞKUN, "888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri", (İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk İktisat Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamaış Yüksek Lisans Tezi), İstanbul 1996; M. Akif ERDOĞRU, "Murad Çelebi Defteri: 1483 Yılında Karaman Vilâyetinde Vakıflar I, II, III, IV", *Tarih İncelemeleri Dergisi,* XVIII/1 (Temmuz 2003), s. 119-160; XVIII/2 (Aralık 2003), s. 99-140 ; XIX/1 (Temmuz 2004), s. 119-154 ; XIX/2 (Aralık 2004), s. 141-176.

BOA, 387 Numaraları Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937/1530), Ankara 1996.

3) Diğer Kaynaklar

Abdülkerim bin Şeyh Musa, *Makâlât-ı Seyyid Hârûn*, (Tenkitli Basım: Cemâl Kurnaz), Ankara 1991.

Ahmed b. Sinanüddin Yusuf el-Karamanî, *Ahbaru'd-Duvel ve Asaru'l-Üvel*, Süleymaniye Kütüphanesi, no: 1099.

ANONİM, *Didiği Sultan Menâkıbnâmesi,* (haz. Safa Odabaşı), "Didiği Sultan Menâkıbnâmesi'nin Konyalı Seyyid Mustafa Rüşdi Tarafından Yapılan Manzum Tercümesi", *Yeni İpek Yolu Konya Ticaret Odası Dergisi, Konya, I*, Özel Sayı (1998), s. 368, 376.

AYAZ, Abdurrahman, *Makalât-ı Seyyid Harun Velî ve Müderris Eş' Şeyh Hacı Abdullah Dehlevî,* Seydişehir 1977.

BARKAN, Ö. Lütfi, "İstila Devirlerinin Kolonizatör Türk Dervişleri ve Zaviyeler", *Vakıflar Dergisi,* S. 2 (1942), s. 279-304.

BAYRAKDAR, Mehmet, "Seyyid Hârûn Veli ve Türbesi", *Uluslar arası Türk Dünyası İnanç Merkezleri Kongresi Bildirileri (23-27 Eylül 2002 Mersin)*, Ankara 2004, s. 284-289.

İbn-i Battûta, *Rıhlet-i İbn-i Battûta*, I, Beyrut, 1981.

İbn Bîbî, *el-Evâmirü'l-Alâ'iyye fi'l-Umûri'l-Alâ'iyye,* (yay. Adnan Erzi), Ankara 1956.

Claude Cahen, *İslamiyet*, (terc. Esat Nermi Erendor), Ankara 1990.

ERDOĞRU, M. Akif, "Seydişehir-Seydi Harun Külliyesi Vakıfları Üzerine Bir Araştırma", *Tarih İncelemeleri Dergisi,* VII., (1992), s. 81-132.

_____, "Karaman Vilâyeti Zâviyeleri", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, IX (1994), s. 89-105.

_____, "Murad Çelebi Defteri'ne Göre 1483 Yılından Önce Karaman Vilayetinde Vakıf Kuran Hayırsever Müslümanlar (Vâkıflar)", *Uluslar Arası Kuruluşunun 700. Yıl Dönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi (7-9 Nisan 1999),* Konya, 2000, s. 169-183.

GÜNDÜZ, İrfan, *Osmanlılarda Devlet-Tekke Münasebetleri*, İstanbul 1984.

KÖPRÜLÜ, M. Fuad, "Ahmed Yesevi", *İslâm Ansiklopedisi,* I., Eskişehir 2001, s. 210-212.

KUFRALI, Kasım, "Molla İlâhî ve Kendisinden Sonraki Nakşbendîye Muhiti", *Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, III./1-2 (Kasım 1948), s. 143-145.

KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, *Türk Tasavvuf Araştırmaları,* Konya 2005.

Mevlâna Celâleddin, *Mecâlis-i Sab'a (Yedi Meclis)*, (terc. Abdûlbâki Gölpınarlı), Konya 1965.

OCAK, Ahmet Yaşar, "Zaviyeler", *Vakıflar Dergisi,* S. 12 (1978), s. 247-270.

_____, "Babaîlik", *TDV İslâm Ansiklopedisi,* IV., İstanbul 1991, s. 373.

ORAL, M. Zeki, "Yatağan Mürsel Vakfiyesi", *Belleten*, XVIII/71 (1954), s. 337-345.

_____, "Turgut Oğulları, Eserleri-Vakfiyeleri", *Vakıflar Dergisi,* S. 3 (1956), s. 47-49.

ÖNDER, Mehmet, *Seydişehir Tarihi,* Seydişehir, 1986.

_____, "Seydişehir'de Seyyid Harun Külliyesi, Vakıfları ve Bânisi", *Vakıflar Dergisi,* S. 20 (1988), s. 13-28.

PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü,* III., İstanbul 2004.

Sultan Veled, *İbtidâ-nâme*, (terc. Abdûlbâki Gölpınarlı), Ankara 1976.

Şikârî, *Karaman*oğulları *Tarihi,* (haz. M. Mes'ud Koman), Konya 1946.

TEKİNDAĞ, Şihâbeddin, "Karamanlılar", *İslâm Ansiklopedisi,* VI., İstanbul 1977, s. 316-318.

ÜNAL, R. Hüseyin, "Seyid Harun Camii ve Önündeki Üç Kümbet (Seydişehir-Konya)", *Sanat Tarihi Yıllığı*, VI., (İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Enstitüsü), İstanbul 1976, s. 45-66.